

**ЕКОНОМІЧНІ НАУКИ
ECONOMIC SCIENCES**

УДК 368.1(045)

**СТАН СУЧАСНОГО СТРАХОВОГО РИНКУ ТА ЙОГО ПРІОРИТЕТНІ ЗАВДАННЯ
РОЗВИТКУ**

Братюк В.П., Батин М.О.

**THE STATE OF THE MODERN INSURANCE MARKET AND ITS PRIORITY
DEVELOPMENT TASKS**

Bratyuk Vira, Batin Maksym

У статті визначено основні проблемні аспекти розвитку страхового ринку та регулювання страхової діяльності в Україні на підставі аналізу нинішнього стану національного ринку страхових послуг і тенденцій його розвитку в умовах глобальної фінансової кризи, запропоновано основні напрями модернізації вітчизняного ринку страхових послуг, вдосконалення страхового законодавства. Встановлено, що умовою стабільного функціонування цього ринку, забезпечення фінансової стійкості його гравців, ефективного управління та розвитку страхової діяльності є не лише послідовне запровадження перспективних законодавчих норм стосовно платоспроможності, універсальних механізмів оподаткування та стандартів обліку і звітності, а й суттєве посилення пропозиції та модернізації сучасних страхових послуг, а також інституційної спроможності і політичної та фінансової незалежності органу регулювання й нагляду за страховою діяльністю.

Ключові слова: страхування, страховий ринок, модернізація страхових послуг, платоспроможність страховика, нагляд на основі ризиків, інституційна спроможність регуляторного органу, державне регулювання.

The article identifies the main problems of insurance market development and regulation of insurance activities in Ukraine based on the analysis of the current state of the national insurance market and trends in its global financial crisis, suggests the main directions of modernization of the domestic insurance market, improvement of insurance legislation. It is established that the condition for stable functioning of this market, ensuring the financial stability of its players, effective management and development of insurance activities is not only the consistent introduction of promising legislation on solvency, universal taxation mechanisms and accounting and reporting standards, but also significant strengthening of supply and modernization. modern insurance services, as well as the institutional capacity and political and financial independence of the body of regulation and supervision of insurance activities.

Key words: insurance, insurance market, modernization of insurance services, solvency of the insurer, risk - based supervision, institutional capacity of the regulatory body, state regulation.

Актуальність теми дослідження визначається тим, що з переходом до ринкових відносин і демонополізацією народного господарства в країні став формуватися національний ринок страхування. Становлення національного ринку страхування відбувалося стихійно, без реальної підтримки з боку держави, і без спеціальних програм, де були б сформульовані стратегічні і тактичні цілі його розвитку. В даний час, український національний страховий ринок відстає у своєму розвитку від національних ринків страхування інших країн. Слід зазначити, що національний ринок страхування більшим ступенем формується за рахунок регіональних ринків, у розвитку яких спостерігаються значні диспропорції. Проблема формування і розвитку регіонального ринку страхування є актуальною і малодослідженою. Вона вимагає до себе такої ж уваги, як і розвиток реального сектора економіки.

Сформована несприятлива соціально - економічна обстановка в ряді регіонів України

вимагає пошук нових джерел інвестицій в економіку регіону. Незважаючи на це до сих пір в регіональних економіках практично не враховуються інвестиційні можливості страхових організацій. Актуальність проблеми розвитку регіонального ринку страхування та модернізація страхових послуг полягає в тому, що саме суспільство ще не в змозі адекватно оцінювати і управляти численними ризиками, які супроводжують і відтворювальні економічні процеси, і приватне життя громадян.

Страхування дозволяє забезпечити стан впевненості в завтрашньому дні для кожної людини і господарюючого суб'єкта, забезпечує захист в момент настання страхової події в їх життєдіяльності, а також може підвищити рівень соціальної безпеки населення. Таким чином, стає актуальним дослідження функціонування регіонального ринку страхування, виявлення тенденцій, закономірностей, специфічних особливостей, цілей і завдань його розвитку. У сучасній економіці страхування є важливим і необхідним видом діяльності, який забезпечує загальну економічну стабільність, розвиток підприємництва, ефективний захист від численних природних, техногенних та інших ризиків, реалізацію державної соціальної політики тощо [1].

Світовий досвід показує, що повноцінне розвиток страхового ринку дає помітний імпульс зростання національної економіки, оскільки страхування життя і пенсійне страхування є ефективними способами трансформації заощаджень населення в довгострокові інвестиції. В умовах стабілізації економіки України, зміни форм власності більшості підприємств, потреба громадян і суб'єктів господарювання у захисті своїх майнових інтересів та інтересів працівників від різноманітних ризиків постійно росте. Держава також зацікавлена в страховому захисті свого майна та підвищенні соціально-економічної захищеності громадян України.

Необхідність дослідження питань теорії та практики страхової справи, без правильного розуміння яких неможливо проникнути в сутність страхування, зумовила звернення до праць таких вчених, як К.Г. Воблій, Є. Коломін, Ф.В. Коньшин, П.А. Нікольський, Л.А. Орланюк-Малицька, К.І. Пилов, А.П. Плешков, В.К. Райхер, Л.І. Рейтман, С. А. Рибников, В.В. Шахов та інших. Питання теорії страхування та його історичні аспекти висвітлені в роботах зарубіжних вчених таких, як Вагнер, В.А. Ойгензіхт, Ст. Фішер, Д.Д. Хемптон. При дослідженні особливостей становлення і функціонування національного ринку страхування нами були використані роботи вітчизняних економістів Ш.Р. Агєєва, Ю.С. Бугаєва, Г.А. Гуляєвой, А.А. Зернова, А.Н. Зубця, К.І. Пилова, В.А. Сухова та інших.

У процесі теоретичного аналізу актуальних аспектів проблеми розвитку регіональних ринків страхування автором були використані ряд наукових положень. Однак слід зазначити, що існуючі теоретичні та практичні дослідження зачіпають в основному питання становлення та розвитку національного ринку страхування, вдосконалення страхового законодавства, розробки нових видів страхування. І до сих пір немає робіт, в яких розкривалися б особливості модернізації сучасних страхових продуктів вітчизняного ринку страхових послуг. Зокрема, немає повного і точного визначення вектору модернізації ринку страхових продуктів, не розроблена методика аналізу актуалізації страхових послуг, не встановлені основні напрямки розвитку ринку страхування.

Запорукою успішного функціонування будь-якої страхової компанії та ефективного управління нею залежать від ефективного застосування системи маркетингу. Умовою ефективного функціонування та конкурентоспроможності в умовах існування значної кількості страхових організацій необхідно не лише збільшувати обсяги наданих страхових послуг, вирішальне значення має активне впровадження маркетингових інновацій. Саме тому страхові компанії України відчувають потребу у впровадженні нових концепцій страхового маркетингу [2].

Потреби економіки нашої країни вимагають якнайшвидшого вирішення зазначених проблем. Актуальність, недостатня вивченість, теоретична і практична значущість формування страхових продуктів, що мали б попит, просування їх за допомогою

акцентування на службі маркетингу, а також необхідність виявлення проблем та визначення перспектив їх розвитку вітчизняного ринку страхових послуг.

Основною метою дослідження є теоретичне обґрунтування принципових засад функціонування страхового ринку України, а також виявлення основних напрямків модернізації страхових продуктів та пошуків підтримки з боку держави страхового сектору.

Світова фінансова криза підкреслила недоліки українського страхового ринку, пов'язані з недостатністю ресурсів для забезпечення стійкості в несприятливих зовнішніх умовах та з відсутністю надійного і гнучкого нагляду. Так, за даними Держфінпослуг, I квартал 2019 р. темпи більшості показників страхової діяльності спадали порівняно з I кварталом 2020 р. Незвична для останніх років динаміка показників свідчила про такі тенденції:

*кількість страхових компаній має тенденцію до зменшення, так станом на 31.03.2020 порівняно з аналогічною датою 2019 року, кількість компаній зменшилася на 40 СК.

*у порівнянні з I кварталом 2019 року на 1782,3 млн. грн. (13,4%) зменшився обсяг надходжень валових страхових премій, обсяг чистих страхових премій

* зменшився на 4,9 млн. грн. (0,1%).

Зменшення валових страхових премій відбулося майже по всіх видах страхування, а саме:

*страхування майна (зменшення валових страхових платежів на 873,4 млн. грн. (43,0%));

*страхування від вогневих ризиків та ризиків стихійних явищ (зменшення валових страхових платежів на 791,0 млн. грн. (49,2%));

* страхування відповідальності перед третіми особами (зменшення валових страхових платежів на 270,0 млн. грн. (41,1%));

*страхування вантажів та багажу(зменшення валових страхових платежів на 243,4 млн. грн. (39,1%));

*страхування фінансових ризиків (зменшення валових страхових платежів на 209,9 млн. грн. (19,3%)).

* зменшилась кількість укладених договорів страхування на 5520,8 тис. одиниць (або на 12,0%),

*при цьому на 1710,0 тис. одиниць (або на 10,7%) зменшилась кількість договорів з добровільного страхування,

* зменшилась кількість укладених договорів страхування від нещасних випадків на 1027,0 тис. одиниць (або на 11,6%),

*кількість укладених договорів страхування фінансових ризиків зменшилась 411,1 тис. одиниць (або на 27,6%), кількість укладених договорів страхування здоров'я на випадок хвороби зменшилась 278,2 тис. одиниць (або на 20,8%).

* кількість укладених договорів з обов'язкового страхування зменшилась на 4220,0 тис. одиниць (або на 14,6%) за рахунок зменшення договорів страхування від нещасних випадків на транспорті на 4205,4 тис. одиниць (або на 15,6%).

* операції вихідного перестраховання у I кварталі 2020 року у порівнянні з аналогічним періодом 2019 року зменшилися на 1678,3 млн. грн. (37,8%) за рахунок зменшення на 1777,2 млн. грн. (48,6%) перестраховання в середині країни. При цьому, операції з перестраховання із страховиками-нерезидентами збільшились на 98,9 млн. грн. (12,6%) [5].

Із Державного реєстру фінансових установ було видалено інформацію про значну кількість страховиків із відповідним анулюванням ліцензій на здійснення різних видів страхування.

Зрозуміло, що для подолання таких негативних тенденцій на страховому ринку не достатньо зусиль окремих компаній, які демонструють кращу ринкову практику й у кризових

умовах. Тож гостро постає потреба в системній модернізації цього ринку в цілому та моделі його державного регулювання зокрема.

У страховиків прогнози на 2021 рік досить оптимістичні. Причому ключові сегменти – автостраховання, ДМС, майно – покращать динаміку минулого року.

А ось що кардинально зміниться для усього ринку – це система регулювання і нагляду. Нагадаємо, що у вересні 2019 року Верховна Рада прийняла законопроект №1069-2 про «спліт», а в жовтні президент Володимир Зеленський його підписав. Цей документ передає повноваження з нагляду за страховим ринком від Нацкомфінпослуг – Нацбанку.

Фактично перехід страховиків під «крило» НБУ відбудеться з 1 липня 2020 року. Олександр Бевз, директор департаменту ліцензування Національного банку, попередив, що новий регулятор відразу ж перевірить, як страхові компанії виконують вимоги положення Нацкомфінпослуг №850 про обов'язкові критерії та нормативи достатності капіталу та платоспроможності, ліквідності, прибутковості, якості активів і ризиковості операцій страховика.

Простіше кажучи, НБУ візьметься за надійність та прозорість ринку. Це означає, що тим страховикам, які не ведуть діяльність (так звані компанії-ліцензії) або ж беруть участь у схемах оптимізації оподаткування та виведення грошей через перестраховання, Нацбанк, швидше за все, вкаже на двері. Така ж доля чекає і страховиків, які мають непрозору структуру власності.

Так що страховий ринок, як свого часу і банківський, очікує чистка. Кількість гравців на ньому може скоротитися вдвічі, а то і більше. Хоча, якщо згадати, що лише сто страховиків роблять всю «касу», такий сценарій є цілком логічним і очікуваним.

У січні 2020 року НБУ вже створив два підрозділи, що займатимуться регулюванням небанківського фінринку. Це департамент методології регулювання діяльності небанківських фінансових установ та департамент нагляду за страховим ринком.

До 1 липня нинішнього року в обов'язки цих структур входить розробка пропозицій до законодавчих ініціатив та нормативно-правових актів для безболісного передання Нацбанку повноважень Нацкомфінпослуг.

З 1 липня департамент нагляду за страховим ринком відповідатиме за «опіку» над страховими компаніями, перестраховиками і страховими посередниками, а департамент методології – за розробку та супровід нормативно-правових документів, пов'язаних з регулюванням небанківського фінансового ринку.

Визначальним фактором стабільності інтегрованого страхового ринку завжди є наявність ефективного й адаптованого регулювання, здатного випереджати розвиток несприятливих подій. Застаріле або недосконале регулювання, спрощений нагляд може негативно впливати на ефективність страхової діяльності та надійність профільних компаній.

Отже, хочеться підсумувати, що у сучасних умовах усі країни ЄС визначають цілями державного регулювання збереження платоспроможності страховиків і захист прав споживачів, модернізацію страхових продуктів вітчизняного ринку страхування, хоча додатково можна виділяти окремі пріоритетні завдання:

- підтримку стабільності ринку або довіри до ринку;
- підтримку ефективного ринку;
- ведення ринкового нагляду;
- боротьбу з фінансовими правопорушеннями;
- підтримку конкурентоспроможного ринку;
- надання інформації для споживачів;
- забезпечення компенсаційних механізмів для споживачів.

Список використаних джерел

1. Внукова Н.М. Страхування: теорія та практика: [навч.- метод. посіб.] / Н.М. Внукова, В. І. Успенко, Л. В. Временко. – Х. : Бурун книга, 2004. – 371 с.

2. Братюк В.П. Формування маркетингових засад розвитку страхового бізнесу / В. П. Братюк // Актуальні проблеми обліково-аналітичного процесу в управлінні підприємницькою діяльністю [Електронний ресурс]: матеріали VI Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції (22 листопада 2018 року) / гол. ред. М.В. Реслер. – Мукачево : МДУ, 2018. – С. 235-240.
3. Жабинець О.Й. Державне регулювання страхової діяльності у контексті глобалізації світового страхового простору / О. Й. Жабинець // Науковий вісник НЛТУ України : зб. наук.-техн. праць. – Львів : НЛТУ України. – 2008. – Вип. 18.10. – С. 187–194.
4. Про страхування: Закон України. Сайт Верховної Ради України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.rada.gov.ua.
5. Сайт Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг України. Ринок страхування України за 2019 - 2020 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.dfp.gov.ua.

References

1. Vnukova, N.M., Uspalenko, V.I., Vremenko, L.V. 2004. *Strakhuvannia: teoriia ta praktyka [Insurance: theory and practice]*. Kharkiv: Burun book.
2. Bratiuk, V.P. 2018. *Formuvannia marketynhovykh zasad rozvytku strakhovoho biznesu [Formation of marketing bases of insurance business development]*. Actual problems of accounting and analytical process in business management. Proceedings of the VI International Scientific and Practical Internet Conference, Mukachevo, November 22.
3. Zhabynets, O.Y. 2008. *Derzhavne rehuliuвання strakhovoi diialnosti u konteksti hlobalizatsii svitovoho strakhovoho prostoru [State regulation of insurance activities in the context of globalization of the world insurance space]*. Scientific Bulletin of NLTU of Ukraine 18.10: 187–194.
4. Sait Verkhovnoi Rady Ukrainy. Zakon Ukrainy «Pro strakhuvannia» [Website of the Verkhovna Rada of Ukraine. Law of Ukraine "On Insurance"]. www.rada.gov.ua.
5. Cait Derzhavnoi komisii z rehuliuвання rynkiv finansovykh posluh Ukrainy. Rynok strakhuvannia Ukrainy za 2019 - 2020 r. [Website of the State Commission for Regulation of Financial Services Markets of Ukraine. Insurance market of Ukraine for 2019 - 2020]. www.dfp.gov.ua.

УДК 336.132:338.43

ФІНАНСОВА ПОЛІТИКА ЯК ВАЖЛИВА СКЛАДОВА ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА

Ігнатишин М.В., Росола У.В., Виноградов В.В.

FINANCIAL POLICY AS AN IMPORTANT COMPONENT OF ECONOMIC DEVELOPMENT OF ENTERPRISE

Ignatyshyn Maria, Rosola Ulyana, Vinogradov Valery

В статті визначено основні засади призначення фінансової політики на підприємстві та розроблено основні критерії забезпечення його розвитку. Сформульовано конститутивні елементи аналізу, та прогнозування на основі фінансових показників підприємства. Охарактеризовано стратегію формування фінансової політики підприємства та обґрунтовано необхідність побудови фінансового механізму з метою організації ефективної системи взаємодії всіх елементів, що приймають участь в процесі забезпечення прибутковості підприємства.

Ключові слова: фінансова політика, фінансовий механізм, фінансова стратегія і

МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

89600, м. Мукачево, вул. Ужгородська, 26

тел./факс +380-3131-21109

Веб-сайт університету: www.msu.edu.ua

E-mail: info@msu.edu.ua, pr@mail.msu.edu.ua

Веб-сайт Інституційного репозитарію Наукової бібліотеки МДУ: <http://dspace.msu.edu.ua:8080>

Веб-сайт Наукової бібліотеки МДУ: <http://msu.edu.ua/library/>